

Socrealizm – poezja – żałoba.

Twórczość Witolda Wirpszy i Marii Kureckiej w świetle ich archiwum literackiego

Streszczenie

Socrealizm, poezja, żałoba, archiwum literackie – są to pojęcia i zagadnienia, które autor pracy umieszcza w centrum swych zainteresowań badawczych. W tej przestrzeni odczytuje życie i twórczość Marii i Witolda Wirpszów. Za przedmiot badań posłużyły autorowi niepublikowane utwory z archiwum literackiego wymienionych twórców, które znajdują się w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie. W przypadku Wirpszy należą do nich wiersze powstałe w okresie socrealizmu (niektóre – niedokończone), natomiast z dorobku Marii Kureckiej – żałobne utwory liryczne, które napisała po śmierci swojego męża.

Prezentowana praca została oparta na bliskiej autorowi koncepcji „zwrotu archiwalnego” oraz teorii „płynnego tekstu” (koncepcja Johna Bryanta). Czytanie dzieła literackiego dotąd skrywanego w archiwum jest w tym ujęciu lekturą dokumentu jako wypowiedzi kulturowej, powstałej w określonym czasie, miejscu i sytuacji, napisanej w konkretnym celu. Ślady tych uwarunkowań zostały zachowane w języku, w którym kryje się styl przekazu, gatunek, indywidualny idiolekt twórcy. W swej pracy autor skupia się na próbie uchwycenia cech pisarstwa zaangażowanego ideologicznie (w odniesieniu do W. Wirpszy) oraz wskazuje dominanty twórczości obarczonej traumą (dotyczy to poezji M. Kureckiej). Kluczowym kontekstem dla zrozumienia twórczości interesujących go pisarzy jest uwzględnienie wpływu, jaki na ich dzieła wywarła polityka, historia, osobiste doświadczenia. W przypadku Wirpszy dotyczy to w szczególności okresu stalinizmu oraz panującej wówczas literackiej doktryny socrealistycznej.

Przy opisywaniu zjawisk społecznych epoki autor uwzględnia zagadnienia związane z socjologią życia literackiego w PRL. Dokonuje interpretacji twórczości pisarza w ścisłym związku z historią jego życia, wyznawanym przez niego światopoglądem, a także w kontekście działalności środowiska literackiego (konkretnej epoki), do którego poeta należał i którego był współtwórcą. W związku z tym autor skupia swą uwagę nie tylko na badanych tekstach literackich, lecz również na ich autorach oraz materialnych śladach ich działalności (brulionach wierszy, listach, odręcznych zapiskach na maszynopisach). Takie podejście niejednokrotnie kieruje jego dociekania w obszary

innych dyscyplin naukowych (zwłaszcza historii, politologii, socjologii i psychologii), by plon tych obserwacji połączyć z analizą tekstów literackich.

„Presja” jest jednym z głównych czynników, który autor bierze pod uwagę, żeby zrozumieć motywy postępowania i decyzje podejmowane przez bohaterów swoich rozważań. Jej oddziaływanie w zależności od czasu i miejsca (warunków) może występować z różnym natężeniem i siłą, lecz bez względu na okoliczności pozostaje zjawiskiem obiektywnym. Zachodzi zawsze. Stąd potrzeba autora poszukiwania inspiracji w innych dyscyplinach naukowych. W niniejszej pracy będą to zagadnienia psychologiczne (w przypadku Kureckiej – związane z traumą i żałobą) oraz socjologiczne – dotyczące społecznego oddziaływania na jednostkę (czego obrazem są socrealistyczne utwory Wirpszy).

Na podstawie materiałów odnalezionych w archiwum literackim Witolda Wirpszy i Marii Kureckiej autor odsłania część ich twórczości, która dotąd była nieznana. Intencją autora jest również wzmocnienie pamięci o parze poetów, na których twórczość wpływ miały nie tylko doświadczenia osobiste, lecz także polityka i historia.

Słowa kluczowe:

Witold Wirpsza, Maria Kurecka, archiwum literackie, poezja, socrealizm, żałoba

Social realism – poetry – mourning.

The works of Witold Wirpsza and Maria Kurecka in the light of their literary archive

Abstract

Socialist realism, poetry, mourning, literary archive – these are the concepts and issues that the author of this work places at the center of his research interests. In this space he reads the life and works of Maria Kurecka and Witold Wirpsza. The author studied the unpublished works from the literary archives of the said authors, which are in the Pomeranian Library in Szczecin. In the case of Wirpsza, these include poems written during the Socialist Realist period (some – unfinished), while from Maria Kurecka's oeuvre – mournful lyrical works she wrote after her husband's death.

The work presented here is based on the concept of the “archival turn”, which is close to the author, and the theory of the "liquid text" (John Bryant's concept). Reading a literary work hitherto hidden in the archives is, in this view, reading a document as a cultural statement, created in a specific time, place and situation, written for a specific purpose. Traces of these conditions are preserved in the language, which hides the style of the message, the genre, the individual idiolect of the creator. In his work, the author focuses on an attempt to capture the characteristics of ideologically committed writing (with regard to W. Wirpsza) and indicates the dominant features of trauma-laden creativity (this applies to the poetry of M. Kurecka). A key context for understanding the work of the writers of interest is to consider the influence that politics, history, and personal experience had on their works. In the case of Wirpsza, this applies in particular to the Stalinist period and the socialist realist literary doctrine that prevailed at the time.

In describing the social phenomena of the era, the author takes into account issues related to the sociology of literary life in the People's Republic of Poland. He interprets the writer's work in close connection with the history of his life, the worldview he adhered to, as well as in the context of the activities of the literary milieu (of a particular era) to which the poet belonged and of which he was a co-creator. Accordingly, the author focuses his attention not only on the literary texts under study, but also on their authors and the material traces of their activity (poems' briefs, letters, handwritten notes on typescripts). This approach often directs his inquiries into the areas of other scientific

disciplines (especially history, political science, sociology and psychology) to combine the yield of these observations with the analysis of literary texts.

“Pressure” is one of the main factors that the author takes into account in order to understand the motives of conduct and decisions made by the characters in his deliberations. Its impact, depending on the time and place (conditions), can occur with different intensity and strength, but regardless of the circumstances it remains an objective phenomenon. It occurs always. Hence the need for the author to seek inspiration from other scientific disciplines. In the present work, these will be psychological issues (in the case of Kurecka - related to trauma and bereavement) and sociological issues – related to the social impact on the individual (of which Wirpsza's social realist works are an example).

Based on the literary archives of Witold Wirpsza and Maria Kurecka, the author unveils some of their work that was previously unknown. The author's intention is also to strengthen the memory of the couple of poets whose work was influenced not only by personal experiences, but also by politics and history.

Keywords:

Witold Wirpsza, Maria Kurecka, literary archive, poetry, social realism, mourning